

سازمان جهاد کشاورزی مازندران
حوزه ترویج و نظام بهره برداری

نشریه ترویجی

آشنایی با بیماریهای مهم طیور بومی

تهیه و تنظیم : رسانه های ترویجی

زمستان ۱۳۸۳

آشنایی با بیماریهای مهم طیور بومی

حوزه ترویج و نظام بهره برداری

۱۳۸۳

کتابچه آموزشی ترویجی

نام کتابچه: آشنایی با بیماریهای مهم طیور بومی

نویسنده: دکتر حسن بخردی

ناشر: رسانه های ترویجی

ویراستاری: محمدرضا ذلیکانی

چاپ: صنعت چاپ ساری ۲۲۶۰۹۶۶

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

ساری: میدان امام - ساختمان شماره ۲ سازمان جهاد کشاورزی مازندران

حوزه ترویج و نظام بهره برداری ترویجی - واحد رسانه های ترویجی

تلفن: ۲۲۶۱۴۴۴ - ۱۵۱

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

□ مقدمه ۱

□ بیماریهای مهم طیور ۲

۱) نیوکاسل ۲

- نشانه های ظاهری ۲

- پیش گیری و درمان ۳

۲) بیماری گامبورو ۴

- نشانه های بیماری ۵

- راههای انتقال بیماری ۵

- پیش گیری و درمان ۷

۳) بیماری آبله ۵

- نشانه های بیماری ۵

۸ (۴) بیماری کلی پاستورلوژ (وبای طیور)

۸ - نشانه های ظاهری بیماری

۹ - پیش گیری و درمان

۱۰ (۵) بیماری کلی یاسیلوز

۱۰ - نشانه های بیماری

۱۱ - پیش گیری و درمان

۱۲ (۶) بیماری انگلی

۱۲ - نشانه های بیماری

۱۳ - پیش گیری و درمان

۱۳ (۷) مسمومیت غذایی

۱۴ □ بهداشت جایگاه طیور

۱۵ □ بهداشت تغذیه طیور

مقدمه :

استان مازندران بدلیل داشتن آب و هوای معتدل و پوشش گیاهی مطلوب، شرایط بسیار خوبی را جهت پرورش طیور، از گذشته تاکنون داراست. بطوریکه پرورش طیور بومی در این دیار، قدمتی دیرینه پیدا کرده و امروزه نیز در بیشتر روستاها، کمتر خانه‌ای را می‌توان یافت که فاقد مرغ و خروس و یا دیگر پرندگان بومی باشد.

با افزایش جمعیت و تغییر شرایط اقتصادی و اجتماعی، پرورش طیور بومی نیز گسترش یافت و به دنبال آن، میزان حساسیت این پرندگان به بسیاری از بیماری‌ها و آلودگی‌ها نیز افزایش یافت بطوریکه بعضی از این گونه بیماری‌ها که حتی در گذشته مشاهده نگردید، امروزه موجب بروز خسارت فراوانی به روستائیان و پرورش دهندگان می‌شود لذا ضروری است تا روستائیان عزیز جهت توفیق در امر پرورش طیور بومی، موارد بهداشتی را جدی گرفته و بطور دقیق آنرا بکار ببندند.

عکس شماره ۱

بیماری‌های مهم در طیور بومی

۱- بیماری نیوکاسل (ناخوشی)

بیماری نیوکاسل یک بیماری واگیردار و عفونی بوده و از خطرناکترین بیماری‌های طیور به حساب می‌آید این بیماری ویروسی، می‌تواند در مدت زمان کوتاهی، خسارت فراوانی به مرغدارها و روستائیان وارد سازد.

ویروس بیماری نیوکاسل نسبت به گرمای زیاد و آفتاب شدید حساس بوده و در چنین شرایطی قادر به ادامه حیات نیست به همین علت این بیماری در فصل پائیز و زمستان، شایع‌تر است و با گرم شدن هوا در بهار و تابستان از شدت بیماری و احتمال بروز آن کاسته می‌شود.

❖ نشانه‌های ظاهری بیماری

- ۱- بالا رفتن دمای بدن و شروع ترشحات بینی و بازماندن منقار
- ۲- اسهال فراوان و سبز رنگ
- ۳- ایجاد مشکل در سیستم تنفسی به همراه کج کردن گردن
- ۴- شنیده شدن صدایی خاص مانند سوت زدن در هنگام تنفس
- ۵- کز کردن و از دست دادن اشتها
- ۶- افزایش مصرف آب
- ۷- و در مراحل طولانی‌تر علائم عصبی از قبیل فلج شدن، ارزش و انحراف گردن، برگشت سر به پشت یا زیر شکم و چرخیدن و معلق زدن و افتادن

عکس شماره ۲
مرغ مبتلا به نیوکاسل

عکس شماره ۳

در مرادخل خاد بیماری علائم
عصبی مانند فلج شدن و برگشت
سر به پشت با زیر شکم در طیور
ظاهر می شود.

• پیش گیری و درمان

درمان بیماری نیوکاسل بسیار مشکل و امکان موفقیت در آن نیز ضعیف است ، همچنین از لحاظ اقتصادی نیز درمان طیور بیمار مقرون به صرفه نیست. بنابراین تنها راه مبارزه ، انجام به موقع واکسیناسیون و رعایت ، نکات بهداشتی زیر است .

۱- سالن و محل نگهداری طیور را باید همیشه شستشو کرده و با ضدعفونی کننده های متداول مثل آهک ضدعفونی نمود.

۲- در صورت بروز بیماری ، پس از تخلیه ، شستشو و ضدعفونی باید سالن را بمدت یکماه خالی نگاه داشت.

۳- لاشه های تلف شده طیور را پس از جمع آوری ، در گودالی انداخته ، پس از پاشیدن آهک یا پرمنگنات و یا کلر یا خاک روی آن را پوشاند. (دفن بهداشتی)

۴- زمان واکسیناسیون از سی روزه گی بوده و از واکسن زدن گله پس از شیوع بیماری باید خودداری کرد.

عکس شماره ۴

لاشه های تلف شده را در گودالی
دفن و روی آن آهک پاشید.

۲- بیماری گامبورو

یکی دیگر از بیماری‌های مهم طیور، بیماری گامبورو است که یک نوع بیماری ویروسی می‌باشد. ویروس این بیماری در برابر عوامل محیطی بسیار مقاوم است بطوریکه حتی پس از تمیز کردن کامل لانه‌های آلوده و انجام عملیات ضدعفونی، بازهم ویروس آن در محیط باقی مانده و در دوره‌های بعد، موجب بروز بیماری می‌گردد. ناقل ویروس این بیماری، حشرات، بخصوص لاروسوسک می‌باشد.

در میان پرندگان، مرغ، خروس، بوقلمون و اردک نسبت به این بیماری حساس‌ترند. میزان واگیر بودن این بیماری در حدود ۱۰۰ درصد و میزان تلفات آن تا ۲۰ درصد خواهد بود.

نشانه‌های ظاهری بیماری

- ۱- بی‌اشتهایی و افسردگی
- ۲- اسهال سفید آبکی و گچی
- ۳- زوایدگی پرها
- ۴- لرزش و زمین‌گیری در پرندگان مبتلا

نشانه‌های بیماری بر روی لاشه

- ۱- تیره شدن رنگ عضلات ناحیه سینه
- ۲- وجود نقاط خونریزی بر روی عضلات سینه و ران
- ۳- برجسته شدن کلیه‌ها
- ۴- متورم شدن و خونریزی در عضو کیسه مانند و مدور زیر مقعد (بورس فابرسیوس)

عکس شماره ۵

بی‌اشتهایی و افسردگی از نشانه‌های ظاهری بیماری گامبورو است

عکس شماره ۶

تیره شدن رنگ عضلات در لاشه پرندۀ بیمار یکی از نشانه های بیماری گامبورو است.

● پیش گیری و درمان

درمان بیماری گامبورو بسیار مشکل و تقریباً غیر ممکن است . بنابراین بهترین راه آن است که با رعایت نکات بهداشتی و استفاده از ضدعفونی کننده های مناسب (ترکیبات یددار مانند بتادین - تنتورید - یا پرمنگنات دو پتاس یا پرمنگنات با فرمالین) با بیماری مبارزه کرد. همچنن از نگهداری مرغهای صنعتی در کنار مرغهای سنتی خودداری کرده و از امعاء و احشاء مرغهای صنعتی برای تغذیه مرغهای سنتی استفاده نشود.

باید توجه داشت در صورت ابتلا طیور به بیماری ، دوره بیماری باید طی شود ، اما با رعایت بهداشت و تقویت غذایی طیور ، می توان تلفات را به حداقل رساند.

عکس شماره ۷

بهترین راه مبارزه با بیماری گامبورو رعایت نکات بهداشتی و استفاده از ضدعفونی کننده های مناسب است.

۳- بیماری آبله

آبله یک بیماری ویروسی و واگیردار در طیور بوده و با مرگ و میر نیز همراه است. اکثر پرندگان بومی، محلی، بخصوص مرغ، خروس، بوقلمون، اردک و غاز در معرض این بیماری قرار دارند.

علائم بیماری

- بارزترین نشانه این بیماری همان زخمها و تاولهایی است که بر روی اعضاء بیرونی بدن و حتی اعضاء داخلی بدن دیده می شود.
- در شکل پوستی، زخمها و نقاط خونریزی در نواحی گردن، سر و اطراف منقار دیده می شود.
- در شکل چشمی، تاولهای کوچک بر روی پلک موجب بسته شدن چشم می گردد و این امر موجب می گردد تا پرنده بدلیل ندیدن غذا گرسنه مانده و تلف شود.
- در شکل دیفتریک، زخمها در قسمتهای مختلف داخلی نظیر دستگاه تنفس یا گوارش موجب بسته شدن مجرای تنفسی یا گوارشی شده و نهایتاً باعث خفگی و مرگ پرنده گردد.

عکس شماره ۸

ضایعات ناشی از آبله در ناحیه دهان و حلق پرنده

عکس شماره ۹

ضایعات ناشی از آبله بر روی ناچ و ریش پرنده

عکس شماره ۱۰

ضایعات ناشی از آبله بر روی سر و گردن

● راه انتقال بیماری

زخمهای پوستی حامل ویروس در پرندۀ بیمار ، پس از مدتی خشک و کنده شده و بر روی خاک می افتد و موجب آلودگی محیط می شود. که از طریق هوا به پرندگان سالم انتقال یافته و آنها را آلوده می سازد . همچنین ویروس می تواند از طریق غذای آلوده به پرندگان سالم منتقل شود. راه دیگر انتقال بیماری از طریق نیش حشرات ، بویژه شپش و کنه است ، اما ویروس می تواند بطور مستقیم نیز از طیور بیمار به طیور سالم انتقال یابد.

● پیش گیری و درمان

بیمار آبله درمان خاصی ندارد و تنها برای جلوگیری از عفونت های ثانویه می توان از آنتی بیوتیک استفاده کرد و زخمها را ضد عفونی نمود. برای ضد عفونی محل زخم ، می توان از محل تثورید ، بتادین ، و یا پماد آنتی بیوتیک استفاده کرد و آنها را پنبه بروی تاول و یا زخم مالید . همچنین میتوان با استفاده از تزریق واکسن در نسج بال طیور ، آنها را نسبت به بیماری واکسینه کرد .

۴- بیماری پاستورلوز (وبای طیور)

نوعی بیماری میکروبی است و به «بیماری بهداشتی» معروف است. زیرا در اثر عدم رعایت بهداشت و استفاده از آبهای جاری آلوده و لجنی منتقل می‌شود. گاهی دیده شده وقتی روستایی هنگام صبح، درب لانه را می‌گشاید، با لاشه مرده تعداد زیادی از پرندگان مواجه می‌شود و در اکثر این مواقع، علت این مرگ میرهای ناگهانی و زیاد، بیماری پاستورلوز است.

عکس شماره ۱۱

کبودی تاج و ریش در پرنده مبتلا به پاستورلوز

● علائم بیماری

- تورم و کبودی تاج و ریش های طیور
- بالا بودن درجه حرارت بدن و تند تر شدن تنفس
- اسهال و گاهی فلجی در پرندگان مبتلا که ناشی از مسمومیت حاصله از سم میکروب این بیماری است.
- کبودی و تیره شدن عضلات

عکس شماره ۱۳

چرکین بودن ریش در پرنده مبتلا به پاستورلوز

عکس شماره ۱۲

تورم ریش در پرنده مبتلا به پاستورلوز

• پیش گیری و درمان

خوشبختانه برای این بیماری درمان وجود دارد . در صورت بروز بیماری با مراجعه به دامپزشکی و ارائه لاشه پرنده تلف شده به دامپزشک، داروی مناسب تجویز می گردد تا از تلف شدن گله جلوگیری شود . باید توجه داشت تا در طول درمان ، طیور بیمار را در محیطی محصور و بسته نگهداری نمود تا آب و دان حاوی دارو توسط پرنده مصرف شود و ضمن رعایت نکات بهداشتی از ورود طیور بیمار به جمع دیگر طیور خودداری کرد . برای پیش گیری از این بیماری نباید به طیور اجازه داد که به فاضلاب منازل و لجن دسترسی پیدا کند.

جایگاه طیور را باید همیشه تمیز نگهداشت و در صورت لزوم پس از شستشو ضد عفونی کرده و حداقل یک یا دوبار در هفته محوطه را آهک پاشی کرد . اما راه اساسی و مطمئن برای پیش گیری از بیماری ، انجام واکسیناسیون به موقع طیور است .

عکس شماره ۱۴

محیط های لجنی و آب لجن شرایط خوبی را برای بروز بیماری پاستورلوز مهیا می کند

عکس شماره ۱۵

با واکسن نمودن طیور می توان از بیماری پاستورلوز پیش گیری کرد.

۵- بیماری کلی با سیلوز

این بیماری میکروبی بوده و بیشتر در فصول سرد سال و یا مناطق سرد و پر باران شایع است. میکروب این بیماری بطور طبیعی و غیر فعال، در روده پرندگان وجود دارد و زمانی که بدن در اثر ابتلا به یک بیماری ضعیف می شود، یا زمانی که محیط پرورش نامطلوب می شود این میکروب به صورت حاد عفونی شده و موجب تلف شدن طیور می گردد.

● علائم بیماری

- وجود ترشحات غلیظ زرد رنگ داخل حفرات بینی و مجاری تنفسی
- شنیده شدن صدای خرخر از حنجره
- کز کردن و ژولیدگی پرها
- متورم شدن طحال و صفرا و وجود چرکهای پنیری در ناحیه شکم و ریه ها

عکس شماره ۱۶

کز کردن و ژولیدگی پرها در مرغ مبتلا به بیماری کلی باسیلوز و وجود چرکهای پنیری در ناحیه ریه ها و شکم

● پیش گیری و درمان

- برای درمان بیماری می توان با نظر دامپزشک ، از داروهای آنتی بیوتیک استفاده کرد . اما بهترین راه همان پیشگیری است بنابراین باید :
- جایگاه طیور را بگونه ای ساخت که رو به باد و یا رو به باران نباشد .
 - لانه را همیشه تمیز نگاه داشته و گاهها آنرا ضد عفونی نمود .
 - محوطه لانه را هر چند وقت یکبار باید آهک پاشی کرد .
 - ظروف آب و غذای طیور همیشه تمیز باشد .
 - با تهویه مناسب ، از تجمع گاز آمونیاک در داخل لانه جلوگیری شود .

عکس شماره ۱۷

محوطه لانه و اطراف آنرا
هر چند وقت یکبار
آهک پاشی نمایند.

عکس شماره ۱۸

برای درمان بیماریهای میکروبی
مانند کلی باسیلوز می توان از
داروهای نیز طبق نظر دامپزشک
استفاده کرد.

۶- بیماریهای انگلی

بدلیل شرایط خاص تغذیه طیور بومی ، این پرندگان نسبت به پرندگان صنعتی بیشتر در معرض خطر ابتلا به بیماری های انگلی هستند. غذای اصلی طیور بومی و محلی را ، بقایای غذایی ، حشرات ، کرمها ، حلزون و ... تشکیل می دهد که اکثر آنها میزبان و واسط انواع کرمها و انگل ها هستند . بعضی از این کرمها بشدت بیماریزا بوده و باعث تلفات شدیدی در بین طیور بومی می شود .

عکس شماره ۱۹

بیماری انگلی در روده
(کوکسیدبوز)

عکس شماره ۲۰

آلودگی انگلی - کرم
اسکاریدبویس در روده مرغ

• علائم بیماری در طیور

- از میزان جنب و جوش و فعالیت طیور کم شده و چشمها بی رمق می شود .
- پرها ژولیده ، منقار و پاهای رنگ پریده است .
- اشتهای پرنده کم شده و گاهی هیچ غذایی نمی خورد و به این ترتیب ، سریع لاغر می شود .
- لاغری مفرط لاشه که در صورت آلودگی شدید استخوان جناغ برجسته می شود .

• پیش‌گیری و درمان

- ۱- در نواحی بسیار گرم و نواحی پر باران، بستر لانه باید بالاتر از سطح زمین احداث شود.
- ۲- محیط لانه پاکیزه و تمیز بوده و هفته‌ای یکبار باید محوطه را با آهک ضد عفونی کرد.
- ۳- دادن داروهای ضد انگلی به طیور نیز می‌تواند در پیش‌گیری از بیماری مفید باشد. بهترین سن برای اینکار ۲۵ تا ۳۰ روزه‌گی است و توصیه می‌شود تا هر ۲ ماه یکبار این کار تکرار گردد.

عکس شماره ۲۱

استفاده از داروهای ضد انگلی در پیشگیری از بیماری‌های انگلی مفید است

۷- مسمومیت غذایی

- توجه به سلامت و تازه بودن غذا و ظروف غذایی طیور، یکی از نکات بسیار مهم در امر پرورش طیور بومی است.
- در بسیاری از منازل روستایی مشاهده می‌شود که برای کاهش هزینه‌ها از نان خشک جمع‌آوری شده برای تغذیه طیور استفاده می‌شود. در اینصورت روستائیان عزیز باید توجه داشته باشند:
- اول آنکه از نان کپک زده و آلوده هرگز استفاده نشود.
 - دوم آنکه هر بار به مقدار نیاز روزانه، نان خشک را با آب مخلوط کرده و در اختیار پرندگان قرار داد تا به این ترتیب امکان رشد قارچها و کپک زدگی نیز از بین برود.

عکس شماره ۲۲

استفاده از نان کپک رده موجب مسمومیت در طیور می گردد

جالب است بدانید که ، بیش از ۲۰۰ نوع قارچ در اثر کپک زدگی پدید می آیند که دو نوع از این قارچها که در طیور بومی موجب مسمومیت شدید می شوند عبارتند از :

۱- قارچ اسپرژیلوس

۲- قارچ فوزاریوم که سم خطرناکی تولید می کند .

عوارض ناشی از مسمومیت های قارچی موجب سستی و بی حالی ، نازک شدن پوسته تخم مرغ ، کاهش سرعت رشد و افت کیفیت گوشت و افزایش تلفات گله می گردد .

عکس شماره ۲۳

پرنده مبتلا به مسمومیت توسط قارچ اسپرژیلوس

بهداشت جایگاه

جهت حفظ سلامت طیور ، داشتن جایگاه یا لانه ای مناسب و بهداشتی ، امری بسیار مهم و ضروری است بنابراین در تهیه جایگاه و نگهداری طیور ، باید موارد ذیل را با دقت رعایت کرد .

۱- جهت لانه باید رو به جنوب باشد . تا نور و گرمای خورشید به اندازه کافی به لانه برسد .

۲- برای دور ماندن از رطوبت و آب ، باید دقت کرد تا لانه رو به باران نبوده و بالاتر از سطح زمین اطراف احداث شود .

۳- با نصب دریچه در لانه ، باید اجازه داد تا تهویه به قدر کافی در داخل لانه صورت گیرد .

۴- مساحت لانه مناسب با تعداد طیور موجود باشد (۱۰-۸ مرغ در هر متر مربع)

۵- لانه را از جنسی مناسب و به گونه ای ساخت که به راحتی قابل شستشو و ضد عفونی باشد .

۶- باید به نکات گرمایی و سرمایی لانه نیز ، توجه کافی داشت بخصوص برای جوجه ها که به این مسئله حساس ترند .

۷- محل گردش طیور نباید مرطوب و لجنی باشد .

۸- جوجه های تازه متولد شده را باید تا مدت حداقل یک ماه از پرندگان بالغ دور نگهداشت .

۹- انواع طیور را نباید بطور یکجا نگهداری کرد . حتی المقدور مرغ خروس را باید از اردک و غاز جدا کرد .

- ۱۰- لانه باید همیشه پاکیزه بوده و هر چند وقت یکبار شستشو و ضد عفونی گردد.
- ۱۱- با آهک پاشی محوطه گردش و اطراف لانه، باید میکروبیها، انگلها و عوامل آلوده کننده دیگر را نابود کرد.
- ۱۲- مرغهای صنعتی را نباید در کنار طیور بومی و محلی نگهداری کرد.

بهداشت تغذیه

- ۱- نباید از غذاهای مانده و کپک زده و آلوده، برای تغذیه استفاده کرد.
- ۲- از آب تمیز و عاری از آلودگی برای آشامیدن طیور استفاده شود.
- ۳- ظروف غذا و آبخوری باید همیشه تمیز باشند.
- ۴- از سبزیجات تازه، برای تغذیه طیور استفاده شود.
- ۵- بقایای غذایی درون سفره که مورد استفاده طیور قرار می گیرد، باید تمیز و عاری از آلودگی باشد.
- ۶- بقایای لاشه و استخوان مرغهای خریداری شده از بیرون را پس از آب پز نمودن و پختن، برای تغذیه در اختیار طیور قرار دهید و هرگز آنرا بصورت خام استفاده نکنید.

